

UCHWAŁA

Dnia 15 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Krzysztof Strzelczyk

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku Stowarzyszenia (...)

o zatwierdzenie "Tabeli stawek wynagrodzeń (...) (zwanym także
zwielokrotnieniem)"

sygn. akt (...).2017 (sygn. akt sądowych II Cz (...))

oraz

w sprawie z wniosku Stowarzyszenia A.

o zatwierdzenie "Tabeli stawek wynagrodzeń (...) (reprodukowania) (...)"

sygn. akt (...).2017 (sygn. akt sądowych II Cz (...))

i w sprawie z wniosku Stowarzyszenia (...)

o zatwierdzenie "Tabeli stawek wynagrodzeń (...) (wynagrodzenie (...))"

sygn. akt (...).2017 (sygn. akt sądowych II Cz (...)),

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 15 listopada 2018 r.

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy w P.

postanowieniem z dnia 28 marca 2018 r., sygn. akt II Cz (...), II Cz (...),

II Cz (...)

"1. Czy na orzeczenie zespołu orzekającego Komisji Prawa Autorskiego wydane przed doręczeniem uczestnikom postępowania wniosku wszczynającego postępowanie przed Komisją w przedmiocie zatwierdzenia tabel wynagrodzeń przysługuje zażalenie do sądu?

2. Czy w razie cofnięcia wniosku w postępowaniu wszczętym przed Komisją Prawa Autorskiego w przedmiocie zatwierdzenia tabel wynagrodzeń jeszcze przed doręczeniem wniosku uczestnikom, co prowadzi do umorzenia postępowania, opłata od wniosku uiszczona przy jego wniesieniu podlega zwrotowi wnioskodawcy?"

podjął uchwałę:

W razie cofnięcia skierowanego do Komisji Prawa Autorskiego wniosku o zatwierdzenie tabel wynagrodzeń przed doręczeniem uczestnikom postępowania jego odpisu stosuje się art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst : Dz.U z 2018 r., poz. 300 ze zm.); na postanowienie Komisji o odmowie zwrotu opłaty przysługuje zażalenie.

UZASADNIENIE

Przedstawione zagadnienie ujawniło się przy rozpatrywaniu przez Sąd Okręgowy w P. zażaleń wnioskodawców na postanowienia o kosztach postępowania wydane w trzech sprawach przez zespoły orzekające Komisji Prawa Autorskiego. W sprawach tych wnioskodawcy cofnęli wnioski, skierowane do Komisji w sprawach o zatwierdzenie tabel wynagrodzeń, przed doręczeniem uczestnikom ich odpisów i wnieśli o zwrot opłat uiszczonych od tych wniosków, jako podstawę powołując art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 300 ze zm., dalej - „u.k.s.c.”). Składy orzekające umorzyły postępowania i odmówiły zwrotu opłat, ponieważ uznały, że ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1191 - dalej: „u.p.a.”) normuje zagadnienia dotyczące opłaty od wniosku w sposób autonomiczny i nie zawiera odesłania do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Wnioskodawcy w zażaleniach zakwestionowali prawidłowość tej argumentacji, podnosząc, że ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych określa jedynie wysokość opłat od wniosku, co uzasadnia odpowiednie,

ewentualnie analogiczne zastosowanie w tym postępowaniu art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b) u.k.s.c.

Sąd Okręgowy połączył sprawy w celu przedstawienia dostrzeżonego w nich zagadnienia do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Pierwsza wątpliwość Sądu Okręgowego dotyczy dopuszczalności wniesionych zażaleń z uwagi na treść art. 110²¹ u.p.a., zgodnie z którym Sąd Okręgowy w P. jest właściwy także do rozpoznawania zażaleń na orzeczenia zespołów orzekających wydane w toku postępowania przed Komisją. Sąd pytający zwrócił uwagę na zamieszczone w tym przepisie zastrzeżenie, że dotyczy on rozpoznania zażaleń na postanowienia wydane w toku postępowania. Stan sprawy w toku w postępowaniu nieprocesowym, do którego odsyła subsydiarnie art. 110¹ ust. 3 u.p.a., powstaje z chwilą doręczenia wniosku uczestnikom postępowania, a gdy jedynym uczestnikiem jest wnioskodawca lub gdy postępowanie wszczęto z urzędu – z chwilą podjęcia przez sąd pierwszej czynności przygotowawczej, zmierzającej do rozstrzygnięcia sprawy. W połączonych sprawach umorzenie postępowania nastąpiło jeszcze przed doręceniem odpisów wniosku uczestnikom, co mogłoby świadczyć o niedopuszczalności zażaleń, skoro zaskarżone postanowienia nie zostały wydane w toku postępowania. Zdaniem Sądu z tą koncepcją współgra art. 110¹² ust. 7 u.p.a., który przewiduje zażalenie na postanowienie o odmowie wzięcia udziału w sprawie przez podmiot zgłaszający się jako uczestnik. Takie postanowienie wydawane jest przed doręceniem wniosku. Sąd zwrócił jednak uwagę na pewną swobodę, jaką daje odpowiednie stosowanie przepisów, umożliwiającą dostosowanie ich do charakteru i celu danego postępowania. Umożliwiłoby to, w jego ocenie, przyjęcie w drodze wykładni, że stan sprawy w toku następuje już z chwilą zamieszczenia ogłoszenia o wszczęciu postępowania, jako pierwszej czynności nadającej sprawie bieg w celu merytorycznego rozpoznania wniosku, a być może nawet wcześniej - zaraz po skutecznym złożeniu wniosku. Sąd pytający opowiedział się za takim rozwiązaniem, jako opartym na prokonstytucyjnej wykładni przepisów, uwzględniającej art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji. Za naruszające prawo do sądu i prawo do zaskarżenia decyzji i orzeczeń wydanych w pierwszej instancji uznał pozbawienie wnioskodawcy możliwości kwestionowania postanowienia o odmowie zwrotu

wysokiej opłaty wymaganej od wniosku. Artykuł 110¹² ust. 7 u.p.a. zinterpretował z kolei jako podstawę zażalenia przysługującego zgłaszającemu się podmiotowi, nie będącemu jeszcze uczestnikiem, co usunęłoby sprzeczność tego przepisu z proponowaną wykładnią art. 110²¹ u.p.a.

Zastosowanie art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b) u.k.s.c. w postępowaniu przed Komisją Prawa Autorskiego, mimo że ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie przewiduje odpowiedniego stosowania ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Sąd Okręgowy ocenił jako uzasadnione z uwagi na podobieństwa charakteru i celu opłat w postępowaniu cywilnym i w postępowaniu o zatwierdzenie tabel wynagrodzeń. Wskazał na szczątkowe unormowanie problematyki kosztów w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, które przemawiałyby, jego zdaniem, za stwierdzeniem luki konstrukcyjnej, wymagającej wypełnienia w drodze analogii prawnej, przez zastosowanie przepisu umożliwiającego zwrot wysokiej opłaty na rzecz wnioskodawców.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, na kanwie których powstały zagadnienia przedstawione przez Sąd Okręgowy, zostały wprowadzone do tego aktu w drodze nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 8 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 152, poz. 1016). Uchylono je z kolei ustawą z dnia 15 czerwca 2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz.U. z 2018 r., poz. 1293), przewidującą zupełnie inny - administracyjny model postępowania o zatwierdzenie tabel wynagrodzeń. Obecnie przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie przewidują zażaleń do sądu powszechnego ani nie odsyłają do kodeksu postępowania cywilnego. Ustawa weszła w życie w dniu 19 lipca 2018 r. i w art. 131 ust. 4 zawiera postanowienie, zgodnie z którym postępowania sądowe w sprawach z wniosków, o których mowa w art. 110¹⁴ ust. 1 i 3, oraz odwołań, o których mowa w art. 110¹⁷ ust. 6 ustawy zmienianej w art. 123, wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie tej ustawy podlegają umorzeniu z mocy prawa,

z wyłączeniem postępowań w przedmiocie zatwierdzenia tabel wynagrodzeń za korzystanie z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych, na polach eksploatacji reemitowanie i odtwarzanie, które toczą się na podstawie przepisów dotychczasowych. Przepis ten wymaga wzmianki, ponieważ rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego na podstawie art. 390 k.p.c. uzasadnione jest tylko wtedy, kiedy jest niezbędne do rozpoznania sprawy, gdyby więc postępowanie w sprawie uległo umorzeniu z mocy prawa – podjęcie uchwały byłoby zbędne. Wskazany przepis odnosi się jednak tylko do postępowań sądowych dotyczących meritum sprawy, nie zaś do rozpoznawania zażaleń dotyczących zagadnień wpadkowych w sprawach rozstrzyganych przed Komisją Prawa Autorskiego. Postępowania merytoryczne w połączonych sprawach zakończyły się ich umorzeniem postanowieniami wydanymi przez zespoły orzekające Komisji Prawa Autorskiego w dniach 18 lipca 2017 r., 28 września 2017 r. i 16 października 2017 r., a więc w okresie obowiązywania przepisów zawartych w rozdziałach 12 i 12¹ ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych i według tych samych przepisów należy oceniać dopuszczalność wniesionych zażaleń oraz stosowania unormowań z ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Pierwsze zagadnienie dotyczy dopuszczalności zaskarżenia postanowienia o oddaleniu wniosku o zwrot opłaty. Sąd Okręgowy swoje wątpliwości wiąże ze sformułowaniem zawartym w art. 110²¹ u.p.a., zgodnie z którym sąd właściwy w rozumieniu art. 110²⁰ ust. 2 u.p.a. - Sąd Okręgowy w P. - rozpoznaje także zażalenia na orzeczenia zespołów orzekających wydane w toku postępowania przed Komisją. Zgodnie z art. 110¹ ust. 3 u.p.a. postępowanie przed Komisją toczy się według przepisów rozdziału 12¹ tej ustawy, a w zakresie tam nieunormowanym - według przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie określają, kiedy następuje stan sprawy w toku, jednak termin ten także w postępowaniu nieprocesowym, ze względu na jego specyfikę, jest interpretowany stosownie do indywidualnego toku tego postępowania. W powołanym przez Sąd pytający postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1992 r. (I CRN 19/92, PS z 1994 r., nr 9, s. 72), w którym ustalenie stanu zawisłości było konieczne do przeprowadzenia oceny, czy zachodzą podstawy do odrzucenia kolejnego wniosku

z identycznym żądaniem, wskazano różne zdarzenia zapoczątkowujące tok sprawy, przy czym w wypadku, kiedy jedynym uczestnikiem jest wnioskodawca - za decydujące o zawisłości sprawy przyjęto podjęcie przez sąd pierwszej czynności przygotowawczej zmierzającej do rozpoznania sprawy. W postępowaniu przed Komisją Prawa Autorskiego o zatwierdzanie tabel wynagrodzeń (oddział 2 rozdziału 12¹ u.p.a.) w momencie złożenia wniosku uczestnikiem jest tylko wnioskodawca (wnioskodawcy, gdy wniosek składa wspólnie kilka organizacji zbiorowego zarządzania - art. 110¹² zd. drugie u.p.a.), uczestnicy są wyłaniani dopiero później, już po pozytywnym zweryfikowaniu prawidłowości wniosku przez przewodniczącego Komisji Prawa Autorskiego (art. 110⁵ ust. 9 u.p.a.) oraz po powołaniu i ukonstytuowaniu się indywidualnego 5-osobowego składu orzekającego w danej sprawie (art. 110¹¹ ust. 2-4 u.p.a.). Ustalenie grona uczestników następowało w drodze zgłaszania się organizacji zbiorowego zarządzania oraz organizacji zrzeszających podmioty korzystające z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych na skutek ogłoszeń publicznych. Kontroli zasadności zgłoszeń dokonywał skład orzekający. Niewykluczone było więc także prowadzenie postępowania z udziałem samego wnioskodawcy. Czynności przygotowawcze do rozpoznania sprawy rozpoczynały się więc praktycznie natychmiast po wpłynięciu wniosku i obejmowały jego kontrolę formalną połączoną z ewentualnym usuwaniem braków formalnych w sposób i w terminach wskazanych w art. 130 § 1-4 oraz art. 130² § 1 i 2 k.p.c. (art. 110⁹ ust. 9 u.p.a.), następnie utworzenie składu do jego rozpoznania, ogłoszenie o możliwości zgłaszania się zainteresowanych organizacji jako uczestników, weryfikację podstaw do ich udziału w sprawie, wreszcie doręczenie odpisu wniosku i jego merytoryczne rozpoznanie.

Tym samym zawarte w art. 110²¹ u.p.a. postanowienie, zgodnie z którym sąd właściwy rozpoznaje także zażalenia na orzeczenia zespołów orzekających Komisji wydane w toku postępowania przed tą komisją interpretować należy jako oznaczenie jego właściwości we wszystkich wypadkach, w których orzeczenia komisji podlegają zaskarżeniu zażaleniem na podstawie przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, w tym także art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., przewidującego zażalenie na postanowienie którego

przedmiotem jest zwrot opłaty. Zwrócić przy tym należy uwagę, że art. 394 § 1 k.p.c. nie wiąże dopuszczalności wniesienia zażalenia z tokiem sprawy lecz jedynie z przedmiotem zaskarżanego orzeczenia. To na jakim etapie znajduje się postępowanie może ewentualnie rzutować na sposób rozstrzygnięcia o przedmiocie zaskarżenia. Powołany przez Sąd Okręgowy art. 110²¹ u.p.a. nie zawiera postanowień uprawniających do odczytania go jako wprowadzającego odmienne zasady dopuszczalności zażaleń niż przewidziane w odpowiednio stosowanym art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Wskazywany przez Sąd Okręgowy, jako przedmiot wątpliwości, art. 110¹² ust. 7 u.p.a., zawierający treść analogiczną do art. 510 § 1 in fine k.p.c., słusznie został przez ten Sąd odczytany jako wyjaśniający wątpliwość co do zaskarżalności postanowienia o odmowie dopuszczania do udziału w sprawie jako kończącego postępowanie co do tego podmiotu (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 1955 r., I CO 26/55, OSN 1956, nr 1, poz. 5, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1969 r., II CZ 43/69, OSNCP 1970, nr 4, poz. 63 i z dnia 1 października 1999 r., II CKN 606/99, OSNC 2000, nr 4, poz. 68). Z przytoczonych względów zachodziły podstawy do przyjęcia, że na postanowienie zespołu orzekającego Komisji Prawa Autorskiego o odmowie zwrotu opłaty przysługuje zażalenie, którego podstawę prawną stanowi art. 394 § 1 pkt 9 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 110¹ ust. 3 u.p.a. Taka wykładnia, na co zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, zgodna będzie ze standardami konstytucyjnymi, zapewniając wnioskodawcy prawo do sądu oraz drogę odwoławczą wymagane w art. 45 i art. 78 Konstytucji.

Odnosząc się do pytania, czy w toczącym się przed Komisją Prawa Autorskiego postępowaniu o zatwierdzenie tabel wynagrodzeń zachodzą podstawy do stosowania art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b u.k.s.c. na wstępie stwierdzić należy, że w tym zakresie Sąd przedstawiający zagadnienie wydaje się dość jednoznacznie opowiadać za przyjęciem takiej możliwości, co mogłoby poddać w wątpliwość potrzebę wykorzystania drogi z art. 390 § 1 k.p.c. Problem ten stanowi jednak sedno rozdzwiewku między wnioskodawcą a zespołem orzekającym Komisji Prawa Autorskiego i budzi rzeczywiste wątpliwości prawne, wymagające rozstrzygnięcia.

Sprawa o zatwierdzenie tabel wynagrodzeń jest sprawą cywilną o ukształtowanie wynagrodzenia za powszechne korzystanie z praw autorskich i praw pokrewnych. Ze względu na specyfikę praw autorskich poświęcony im został odrębny akt prawny, jednak prawo autorskie pozostaje częścią prawa cywilnego i w sprawach nieuregulowanych korzysta z unormowań cywilnoprawnych. Postępowanie w sprawach o zatwierdzanie tabel wynagrodzeń ukształtowane było w rozważanych przepisach ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych jedynie w pewnych elementach, związanych ze specyfiką przedmiotu rozpoznania w sposób autonomiczny, natomiast w pozostałym zakresie oparte zostało na przepisach kodeksu postępowania cywilnego, przy czym w odniesieniu do postępowania przed Komisją Prawa Autorskiego, niemająca statusu sądowego - z zaznaczeniem, że właściwe jest postępowanie nieprocesowe. Niewątpliwie odesłanie nie zawiera wzmianki o odpowiednim stosowaniu ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, natomiast w rozdziale 12¹ u.p.a., w oddziale 1 mieszczącym przepisy ogólne zamieszczony został art. 110⁹, określający wysokość opłat od wniosków w sprawach należących do komisji (ust. 1), sposobie i miejscu wniesienia opłaty (ust. 2), o przeznaczeniu opłaty (ust. 3) oraz o tym, od jakich wniosków nie pobiera się opłat (ust. 4). Zakres przeprowadzenia kontroli wstępnej prawidłowości opłacenia wniosku oraz uzupełnienia nieuiszczonej lub nieprawidłowo uiszczonej opłaty określa art. 110⁵ ust. 9 k.p.c. odsyłając wprost do czynności określonych w art. 130 § 1-4 i art. 130 § 1 i 2 k.p.c. Żadnych innych przepisów odnoszących się do problematyki kosztów postępowania ustawa o prawie autorskim nie zawiera, mimo że odesłanie do przepisów o postępowaniu nieprocesowym otwiera możliwość odpowiedniego korzystania z przepisów o postępowaniu dowodowym, z czym mogą się wiązać wydatki wymagające ustalenia i rozliczenia ich wysokości. Wydatki wiążą się też z publikowaniem obowiązkowych ogłoszeń w prasie, w tym również postanowień mówiących o tym czy i kiedy można domagać się zwrotu opłaty. Niezamieszczenie w ustawie przepisu analogicznego do art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b u.k.s.c. składy orzekające komisji uznały za przejaw woli ustawodawcy, świadczący o tym, że uiszczone opłaty w żadnych okolicznościach nie podlegają zwrotowi. Dostrzegalny jednak *prima facie* szcątkowy sposób ujęcia zagadnień związanych z kosztami, sugeruje

odmienne założenie legislatora. W ustawie nowelizującej z 2010 r., na mocy której wprowadzony został rozdział 12¹ u.p.a. zawarty był również przepis nowelizujący ustawę o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (art. 2), który dodał do niej art. 67 a, określający wysokość opłat w postępowaniu sądowym w wysokości 1000 zł od wniosku o zatwierdzenie tabeli wynagrodzeń za korzystanie z utworów oraz przedmiotów praw pokrewnych oraz w wysokości 100 zł od odwołania od orzeczenia zespołu orzekającego Komisji Prawa Autorskiego w sprawie o wskazanie organizacji właściwej w rozumieniu art. 107 u.p.a. W wypadku tych opłat możliwość stosowania przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie budzi wątpliwości, a przecież opłata w wysokości 1000 zł jest opłatą o takim samym charakterze jak opłata przewidziana w art. 110⁹ ust. 1 pkt 1 u.p.a. Zwraca też uwagę silna więź między przepisami ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a kodeksem postępowania cywilnego – środki zaskarżenia dotyczące orzeczeń o kosztach sądowych przewidziane zostały w art. 394 § 1 pkt 2, 9 k.p.c., do odrębnych przepisów odnoszących się do kosztów sądowych odsyła również art. 98 § 4 k.p.c. Funkcjonalne powiązanie i komplementarność obu ustaw jest tak silna, że przyjąć należy, iż zawarte w art. 110¹ ust. 3 u.p.a. odesłanie do subsydiarnego, odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym obejmuje cały kompleks przepisów umożliwiający przeprowadzenie postępowania w pełnym zakresie i wszystkich aspektach nieuregulowanych wprost w rozdziale 12¹ u.p.a. Odesłanie to obejmuje więc także możliwość odpowiedniego stosowania art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b u.k.s.c. Taka wykładnia powoduje, że nie jest konieczne uciekanie się do wnioskowania z analogii.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak na wstępie.